

บทคัดย่อ

ถนนอัญมณีเมืองจันทบุรี เคยเป็นย่านแหล่งผลิตและการค้าอัญมณีที่สำคัญของประเทศไทย เนื่องจากภูมิปัญญาการผลิตและแปรรูปอัญมณีที่มีฝีมืออันละเอียดประณีตและความเชี่ยวชาญสูง พัฒนาสืบทอดมาอย่างยาวนาน รวมถึงวิถีวัฒนธรรมการค้าพลอยที่มีอัตลักษณ์ บนพื้นฐานความซื่อสัตย์และความพึงพอใจระหว่างคู่ค้า ผ่านกลไกต่อรองที่เรียกว่า การเดินพลอย ประกอบกับความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรพลอยทั้งในระดับพื้นที่และระดับภูมิภาค ส่งผลให้ถนนอัญมณีเมืองจันทบุรีมีชื่อเสียงในวงการการค้าพลอยระดับโลก อย่างไรก็ตาม หลังจากเกิดภาวะซบเซาอย่างต่อเนื่อง นับตั้งแต่ช่วงวิกฤตเศรษฐกิจปี พ.ศ. 2540 ประกอบกับแหล่งพลอยธรรมชาติในพื้นที่ได้หมดลง จึงเกิดความพยายามของภาครัฐและชุมชนที่จะฟื้นฟูเศรษฐกิจและการรับรู้คุณค่าความสำคัญของย่านตลอดหลายปีที่ผ่านมา ทั้งการกระตุ้นเศรษฐกิจด้วยงานเทศกาลประจำปี การโฆษณาประชาสัมพันธ์ และการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยเชื่อมโยงกับพื้นที่ทางวัฒนธรรมใกล้เคียง เช่น ชุมชนริมน้ำจันทบูร เป็นต้น อย่างไรก็ตาม พบว่าความพยายามดังกล่าวยังขาดการเชื่อมโยงคุณค่ากับกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่ ประกอบกับการพัฒนาพื้นที่จากแหล่งผลิตสู่แหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์นั้นยังมีข้อจำกัด เพื่อฟื้นคืนการรับรู้คุณค่าและสำนึกความเป็นถิ่นที่ของย่านถนนอัญมณีผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน งานวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์ในการศึกษาและกำหนดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จากคุณค่าของถนนอัญมณีเมืองจันทบุรี โดยการเก็บข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิผ่านการสำรวจทางกายภาพ สัมภาษณ์และประชุมกลุ่มย่อยเชิงลึกกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อวิเคราะห์อัตลักษณ์ความเป็นถิ่นที่ และนำมาสู่กระบวนการออกแบบกายภาพของเส้นทางท่องเที่ยวและปรับปรุงอาคารบนถนนอัญมณีเมืองจันทบุรีเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้รองรับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม ประกอบกับการออกแบบทางกายภาพและสถาปัตยกรรมร่วมกับชุมชนเป็นเครื่องมือ ผลการวิจัยพบว่า คุณค่าแท้อันเป็นอัตลักษณ์สำคัญของย่านถนนอัญมณี คือ กระบวนการผลิตอัญมณี และผู้มีบทบาทสำคัญที่สะท้อนอัตลักษณ์ คือ เด็กเดินพลอย หรือคนเดินพลอย โดยมีภาพลักษณ์สำคัญคือ การเป็นผู้บุกเบิก (Pioneer) ซึ่งประกอบด้วยบุคลิก การเป็นผู้เชี่ยวชาญ (Expert) การเป็นผู้มีความฉลาดและไหวพริบ (Smart) และการเป็นผู้มีความซื่อสัตย์ (Honest) ดังนั้นการออกแบบกายภาพและกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์โดยผ่านการมีส่วนร่วมนั้นจึงใช้อัตลักษณ์และบุคลิกลักษณะดังกล่าวซึ่งเป็นนามธรรม แปลงสู่พื้นที่ทางกายภาพเชิงรูปธรรม ทั้งในระดับสาธารณะซึ่งเป็นเส้นทางท่องเที่ยวบนถนนอัญมณี และกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ในระดับส่วนบุคคลซึ่งเป็นอาคารบ้านเรือนจำนวน 5 แห่ง โดยผลการออกแบบและแนวทางพัฒนา กิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ที่ได้นั้น จะนำไปสู่การประยุกต์ใช้ผ่านชุมชน ภาครัฐและภาคประชาสังคมที่เกี่ยวข้องต่อไป

คำสำคัญ: การออกแบบพัฒนาทางกายภาพ, การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์, ถนนอัญมณีเมืองจันทบุรี, อัตลักษณ์ความเป็นถิ่นที่

Abstract

Chanthaburi Gem Street has long been an important gems manufacturing and trading district of Thailand, primarily due to highly skillful gems manufacturing process and craftsmanship that has been passed on for generations, together with unique gems trading culture based on honesty and business partners' satisfaction through "gems dealing" mechanism, and with the abundance of gems resource both in the local and regional level. All of these have contributed to the trading flourish of Chanthaburi Gem Street in the international level. However, the economy has been slowed continuously since the economy crisis in 1997, exacerbated with the end of abundant gems resource of this area. After all these years, there have been attempts from government sector and the locals to revive the economy and realize the value and significance of this area, whether in terms of stimulating economy with annual festivals, advertising and promoting cultural tourism and creative tourism by connecting with other areas that have similar culture such as Chanthaboon riverside community etc. However, it is found that such attempts still lack the connection of value with local creative activities. Moreover, area development from manufacturer to creative tourist attractions still has certain limitations. In order to restore the realization of value and awareness of Gem Street district, it can be done through creative tourism activities with people's participation. This research aims to study and determine creative tourism activity from the value of Chanthaburi Gem Street. By collecting primary and secondary data through physical survey, in-depth interview and group meeting with concerned parties to analyze place identity, it leads to the physical designing process of tourism route and improvement of buildings along Chanthaburi Gem Street to become a knowledge center that supports creative tourism. Through participatory action research process, together with the physical and architectural design with the community as a tool, the research found that the real value which is the important identity of Gem Street is the gems manufacturing process. Thus, the person who plays an important role that reflects this identity is "gems dealer", who possesses an image of a pioneer who is also a smart and honest expert. Therefore, physical development in design and creative activities through participatory process has utilized the abovementioned identity and characters which are considered abstract. But when it was translated into physical area both in public level that is tourism route along Gem Street and of personal level that is creative activities in 5 learning houses, it becomes concrete and tangible. The result of the design and development of creative activity would lead to an implementation by the community and related government sector and civil society afterwards.

Keywords: Physical Development in Design, Creative Tourism, Chanthaburi Gem Street, Place Identity